

Carska Rusija in ustvari- tev Jugoslavije

Ruski emigrantski list "Vostok", ki izhaja v Parizu, 28. maja t. l. objavil zanimiv članek, kako si je carska vlada na začetku svetovne vojne zavedala razdelitev bivše Avstrije. Ruski zunanji minister Sazonov je v septembru mesecu, leta 1914, predložil zaveznikom vladno načrt za izpremenitev mej Evrope, ki je tak, da če bi se izvedel, ne bi bilo današnje Jugoslavije. Po tem načrtu naj bi bila Avstrija razdeljena takole: I. V Avstrijo, ki bi obsegala Habsburške dedne dežele, to je tudi Štajersko, Koroško, Kranjsko in Primorsko. (O kranjskih Sazonov niti niti ni imel.) II. V kraljestvo Italije, s Črno, (brez nemškega dela), Moravsko in delom Slovaške. III. V kraljevino Ogrsko, ki obsegala vse dežele ogrske krone, torej tudi Hrvaško, Slavonijo in Reko. Glede Erdelije naj bi se pa sporazumela z Rumunijo.

samooodločbi narodov in od takrat se Rusi z večjim razumevanjem zanimajo za taka vprašanja, koder se pojavljajo. To geslo samooodločbe je imelo svoj vpliv tudi na redakcijo Wilsonovih točk in na končno oblikovanje Jugoslavije. Kdor tega ne verjame, naj čita knjigo Hermana Wendla: "Der Kampf der Südslawen um Freiheit und Einheit;" dr. Nikola Stojadinovića knjigo: "Jugoslovenski odbor" in druge.

Ali smo na vse to že pozabili, ali pa o vsem tem sploh nismo nikdar razmišljali. Drugače si raznih pojavov v našem javnem življenju ne moremo razlagati. Zdi se, kakor da bi senca nesrečnega ruskega carizma še danes lebdela nad našo zemljo in nam zastirala razgled v bodočnost pa tudi v realno sedanost. — T. M.

15 let sovjetskega filma

Revolucija je dala razvoju kinematografije v Rusiji mogočno pobudo

Zadnje dni februarja so se zbrali v Moskvi od vseh strani filmski igralci, režiserji, scenaristi, operaterji in kritiki, pa tudi organizatorji proizvodnje na mednarodnem filmskem festivalu, združenem s pregledom 15 letnega dela sovjetske kinematografije. Petnajst let umetniškega razvoja ni dolga doba, toda v razvoju najmlajše umetnosti, v filmu, pomenijo ta leta že celo epoho. To je doba mnogih in naglih izprememb. V nji so se rodile nove pobude in prišlo je do odkritij čisto elementarnega značaja. V teh malo letih je imel film že svojo teoretično in praktično dobro fundirano estetiko, ko je slednjič prišla tehnika z izumom zvočnega filma, te naravnost prevratne in usodne novosti v filmski industriji.

V dvajsetih letih je stala v ospredju mednarodnega zanimanja naša sovjetska kinematografija, Eisensteinovo in Pudovkinovo delo, tako iniciativno in smoteno, je blagodejno vplivalo tudi na kinematografijo v inozemstvu. Zaključna doba nemega filma je bila pod močnim vplivom ruskih in ukrajinskih režiserjev. Vertov, Eisenstein, Pudovkin in Dovženko, da imenujemo samo najvažnejše, predstavljajo dobo najdrznejšega in največjega tvornega razmaha ne samo v sovjetskem filmu. Zvočni film je prinesel dneve kolebanja, iskanja in ponesrečenih poskusov. Toda Rusi niso hoteli vsako stvar do dna in tako so prišli ruski režiserji razmeroma kmalu do prave in logične orientacije. Ko so premagali tehniške težave, se je začelo kazati sistematično prizadevanje, da bi vključili zvok, ki je napravil na zapadu toliko zmede, v filmsko delo organskeje in tako, da bi imel svojo lastno emotivnost, lastno funkcijo. Film naj bi ne izgubil ničesar na svoji fotogeničnosti, na svojih bistvenih lastnostih.

Predvojni ruski film je imel v gotovem smislu morda največje začetke, kakor so bili prvi poskusi kinematografije na zapadu. Začetki ruskega filma leta 1906. niso bili z ničemer označeni, kar bi pozneje preneslo tvorbe tako klasične čistote, kakor je bila groteska. V prvi dobi ruskega filma se je igralo gledališče. Filmalo se je tako rekoč in čisto tudi doslovno na gledaliških odrih. In vendar, ali pa v ruskem filmu baš zato so bili doseženi večji uspehi, nego v drugih. Tudi v ruskem filmu so jemali motive iz domače literature in izdelovali so jih po libretih velikih pisateljev. Toda že takrat je šlo Rusom za več, nego za ponazoritev dejanja s premikajočimi se slikami. Središče zanimanja je bil tu igralec. Res je, da po službi ruske literature niti takrat niso padali v libretih do tako banalnih zgodb, kakor so švedske, nemške ali francoske filmske drame. To bi pa ne zadostovalo. Vrednost predvojnega ruskega filma je bila velika igralska umetnost, raztoče z vzgojnim delovanjem Stanislavskega.

Člani moskovskega Hudožestvenega teatra so prav izdatno posegali tudi v kinematografijo. In baš njihov način igre, disciplinirane, vseskozi premišljene in do malenkosti proučene, z njihovim velikim smislom za umetniško izklesane podrobnosti, vse to je povzročilo, da je imel ruski film že takrat v sebi mnogo elementarnih filmskih prvin. To zanimanje za podrobnost, smoteno izrabljenost, in zanimanje za človeka, za človeški tip, je ostalo. Tudi ko so nastale v ruskem filmu temeljite izpremembe, mu je igralska umetnost za vedno ostala kot posebno karakteristična enota.

Vojna in revolucija sta postavili ruski film pred nove naloge. Postavili sta ga v svet, kjer so se sprostile vse tvorne sile in kjer je začel doraščati do svoje dosedanje veličine in svojstvenosti. Sovjeti, ki so toliko pomenili za nagel in svoboden razmah gledališča, ko drzni umetniški zamisli niso bili več odvisni od velikodušnosti zasebnih mecenov, so že od začetka vedeli, kaj pomeni za nje propagandni film, dostopen vsem ljudem brez razlike in sposoben vplivati na toliko narodnosti tako različnih jezikov v republikah sovjetske unije. Prva naloga filma je bila smotena agitacija. In tako prve sovjetske drame in reportaže niso prekorale pomena propagandnega sredstva, čeprav je bil tu rezultat močan uniček.

V umetniškem pogledu je ostalo pri goli improvizaciji. Poskušalo se je in iskalo z domnevo, da mora revolucionarna doba odgovarjati z revolucionizirano umetniških sredstev, da mora nova doba najti nov izraz. Svoj pomen iz teh časov ohrani za vedno takratna velika agitacijska reportaža, pa naj je že šlo za propagando rdeče armade ali elektrifikacije. V onih letih je bila obenem ustanovljena mogočna organizacija proizvodnje ter zasnovan podoben načrt. Država je uvedla smoteno, iz enega središča vodeno kontrolo, skrbela za to, da bi šel film med ljudi s političnimi in socialnimi potrebami, da

Oddelek ameriškega vojaštva na manevrih v gornjem delu države New York.

—Federated Pictures.

bi ne nudil samo najvernejše slike izgradnje dežele sovjetov, temveč da bi tudi neposredno sodeloval pri tej izgradnji.

Ze v prvih letih novega režima so nastala velika filmska središča, Ateljeji Sojuzkina v Moskvi in Leningradu, kjer so delovali režiserji Eisenstein, Kozincev in Kulešov, Mežrab-poma, kjer je deloval zlasti Pudovkin, Vufku — kino v Kijevu in Odesi z režiserjema Dovženkom in Vertovim, Belgispino v Minsku in Goskimprom v Teflisu. Pojavila se je dolga vrsta režiserskih, fotografskih in igralskih talentov in mladi ljudje, vprežni v intenzivno delo, so se kmalu presenetljivo dobro izkazali, da so vzbudili pozornost mednarodnega občinstva. Tudi iz tehničnega in organizatornega vidika spada film med prve uspehe sovjetskega gospodarstva.

Toda skrb države za film ni bila posvečena samo drami. Ni bilo v Rusiji tako širokopoteznega podjetja, da bi ga ne po-anel filmski operater. Film naj bi omogočil vsem državljanom čim neposrednejše sodelovanje pri izgradnji novega družabnega reda. Vsa človek naj bi bil priča prizadevanja pionirjev, vsaka znanstvena ekspedicija je imela s seboj izborne filmske strokovnjake, operaterje in scenariste, pa naj je šlo za ekspedicijo v Arktido ali v žgoči pesek azijske puščine. Filmski operaterji so snemali graditev ogromnih jezov kakor tudi gradnjo železnice skozi Turkestan. Vao veliko gospodarsko delavnost je film sprotil prika-zoval javnosti. In film jo je tudi populariziral. Tako je bil najsugestivnejše agitacijsko sredstvo, dajal je pobudo povsod tam, kjer je bilo treba zavihati rokave in prijeti za trdo delo. Zato ni čuda, da vlada za film v Rusiji tako veliko zanimanje.

Fašistična unija se baha z uspehi

Dunaj. — Delavska strokovna unija, ki so jo ustanovili fašisti, je te dni obhajala prvo obletnico. Fašistični tisk je ob tej priliki z veseljem naznanil, da ima organizacija nad 320.000 članov, ki so se ji pridružili prostovoljno. Da je uradno naznani- lo zavajalno, kaže dejstvo, ko organizacija ni podala nobenega poročila o plačevanju prispevkov in financah, ki bi doka-

zovalo, da ima res omenjeno šte- vilo članov. Z druge strani so istočasno prišle informacije, ki kažejo situacijo v drugačni luči. Po uradnem poročilu ima fašistična organizacija 31.000 članov v Gornji Avstriji, toda med temi jih je le 7000, ki plačujejo prispevke. Ostali ne plačujejo članarine in so že večkrat pokazali, da se ne strinjajo z unijo, ki je pod kontrolo fašistične vlade.

Pouk o zadružniš- tvu v javnih šolah

Država Wisconsin spre- jela nov zakon

Madison, Wis. — (FP) — V smislu novega zakona, ki ga je sprejela državna legislatura, bodo morali v vseh javnih šolah Wisconsin poučevati šolarje o zadružništvu. Zakon je bil predložen guverniju LaFollettu v podpis in pričakuje se, da bo stopil v veljavo 1. septembra. Wisconsin je prva država, ki je predpisala tečaj o zadružništvu.

Zakon določa, da mora biti pouk o zadružništvu uveden v vseh osnovnih šolah, državna univerza, učiteljski kolegiji in vse visoke šole morajo pa pre- skrbeti bistvene učne knjige o tem predmetu. Vsak, ki bo hotel poučevati ekonomijo, social- ne vede ali o poljedelstvu, bo moral opraviti izpit o zadružništvu, drugače ne bo dobil certi- fikata.

Državni nadzornik javnih šol in dekan poljedelskega kolegija na državni univerzi morata pri- praviti obris in drugi učni mate- rial, ki bo vseboval navodila učiteljem, kateri bodo vodili pouk o zadružništvu.

Brezposelnost narašča v Nemčiji

Essen, Nemčija. — Resnično sliko o brezposelnosti v Nemčiji podajajo vsi sami naciji v svojih govorih. Na kongresu distriktne nacijske organizacije v Westfaliji je dr. Meyer, go- verner Westfalije, priznal, da številno brezposelnih še vedno na- rašča v industrijskih mestih Gelsenkirchen, Gladbach in Buer. Porast števila brezposel- nih v Porurju pojanjujejo z iz- javami, da so skladišča napol- njena s premogom in iz tega razloga so morale uprave pre- mogovnih družb omejiti obrat. V Porurju je brezposelnost dosti večja nego v drugih krajih Nemčije.

Vozniki preprečili ustavitev dela

Boulder City, Nev. — Edino odklonitev voznikov tovornih avtov, ki se niso hoteli pridru- žiti stavki gradbenih delavcev, je preprečila popolno ustavitev obrata pri Boulderskem jezu, velikem projektu federalne ad- ministracije javnih del. Med- tem, ko so šerifovi deputiji in policija patrolirali ulice, so se stavkarji in predstavniki kon- traktorjev pogajali z namenom, da poravnajo nesoglasja v zvezi z zahtevami, da morajo biti de- lavci plačani za čas, ki ga pora- bijo, ko morajo potovati osem milj razdalje od projekta do Boulder Cityja, v katerem mo- rajo stanovati.

Kaj bo s političnimi emigranti?

Nansenov urad preneha poslo-
vati 1. 1939

Napete politične razmere in revolucije v poedinih državah, da ne govorimo o posledicah sve- toвне vojne, so ustvarile veliko armado političnih emigrantov. Samo znani Nansenov urad za zaščito emigrantov je skrbel za 1.000.000 emigrantov, od teh za 800.000 Rusov, ki jih je 250.000 v Franciji, drugi pa na Balkanu in na Daljnem vzhodu, največ pa na Kitajskem. Armenskih poli- tičnih emigrantov je okrog 180.000, asirskih, asirsko-haldejskih in turških pa okrog 14.000. Vseh nemških emigrantov je okrog 80.000, od teh 20.000 v Palestini. Poleg tega je pa še na tisoče drugih emigrantov iz drugih dr- žav, ki ne spadajo v to katego- rijo.

Vse kaže, da so te razmere postale nevarne in da bo tre- ba vprašanje političnih emi- grantov urediti, predno se poka- že ta problem v svojih pogubnih gospodarskih, političnih in so- cialnih posledicah. Nansenov ur- ad, ki je skrbel za ruske, ar- menske, asirske, asirsko-haldejs- ke in turške emigrante, zaključi svoje delo leta 1939. Kaj bo potem, si zaenkrat še nihče ne more misliti. Nansenov urad je bila edina splošna rešitev vpra- šanja političnih emigrantov, to- da iz političnih razlogov je bilo njegovo delovanje omejeno ta- ko, da je bil rečimo za emigran- te iz Nemčije ustanovljen še po- seben urad, a katerim Društvo narodov nima nič skupnega. Te- ga urada vlade ne vzdržujejo iz svojih sredstev in tudi ne izpol- njuje svojega poslanstva. Urad za nemške emigrante je sestav- ljen iz zastopnikov 13 držav, ki pa bolj branijo svoje interese v negativnem smislu za emigran- te, kakor pa da bi skrbeli za njihovo usodo. Odločno odklanjajo vse vlade denarne prispevke za zaščito nemških emigrantov.

Razen urada za nemške emi- grante je v Ženevi še mednaro- dni odbor za preskrbo intelek- tualnih emigrantov, ki je pa nje- govo delovanje omejeno zaradi pomanjkanja denarnih sredstev. Emigranti iz Posaarja so bili si- cer gostoljubno sprejeti v Fran- ciji in za nje naj bi skrbel Nan- senov urad, toda iz protesta francoske vlade je razvidno, da plačuje zaenkrat za te emigran- te samo Francija. Vprašanje ne- vzdržnih razmer političnih emi- grantov je sprožila te dni nor- venska vlada in poslala Društvu narodov obširno spomenico, ki v nji podrobno obravnava vsa ta pereča problema zadevajoča vprašanja. Norveška vlada prvi v svoji spomenici med dru- gim:

Konec delovanja Nansenovega urada leta 1939 bo pomenil ko- nec dragocene in neobhodno po- trebne pomoči političnim emi- grantom. Zaenkrat še ni nobe- nega načrta, po katerem bi se moglo v bodoče prediti to pe- reče vprašanje. V Evropi sami je najmanj 100.000 emigrantov brez državljanstva, čijih gospo- darski in politični položaj je ne- gotov. V danem položaju se zdi edini praktični izhod ta, da bi ustanovili v Ženevi v okviru Društva narodov osrednjo orga- nizacijo, ki bi ji bila poverjena skrb za one politične emigrante,

katerim je DN že nudilo ali pa jim še nudi zaščito in pomoč. Tehnično stran take organizaci- je bi bilo treba dobro proučiti, toda za podlago bi lahko vzeli Nansenov urad in koordinirali vsa druga prizadevanja, usme- rjena k zaščiti političnih emi- grantov. To bi pa pomenilo ob- čutno povečanje izdatkov Dru- štva narodov. Vlade včlanjenih držav bi morale to akcijo finan- čno podpreti.

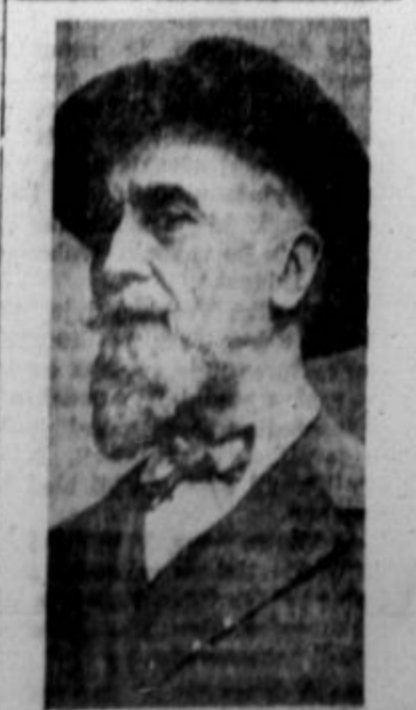
Pobuda norveške vlade je e- dini izhod iz zmede, ki jo je po- vzročila rešitev vprašanja poli- tičnega emigrantstva. Problem se vedno bolj zapleta in gospo- darska kriza je pripravila vlade do tega, da skoraj sploh odkla- njajo gospodarsko pomoč stoti- sočem emigrantov. Problem žal komplicirajo politične razmere, posebno v državah z avtorita- tivnim režimom, ki nastopa pro- ti politični emigraciji neizpros- no strogo, čeprav jo je sam pri- klical v življenje. Treba bo torej ne glede na politične strasti in mržnje prijeti to vprašanje od praktične strani, tu bodo mora- le sodelovati vlade vseh držav, tudi tistih, ki niso včlane v Društvo narodov. Do leta 1939 je dovolj časa za pametno ure- ditev tega vprašanja, toda za delo je treba prijeti že zdaj, si- cer pride Društvo narodov v za- got, iz katere ne bo izhoda. Norveška vlada je naprosila taj- ništvo DN, naj spravi to vpra- šanje na dnevni red prihodnje- ga zasedanja.

Zmaga obla- čilnih delavcev

Cincinnati, O. — Kampanja unije Amalgamated Clothing Workers of America, da se or- ganizira vse oblačilne delavce v tem mestu, zaznamuje prvi uspeh, ko je firma Leonard pri- znanla unijo, zvišala mezdo in pri- stala na delovni teden 36 ur. Ta firma uposluje nad tristo delav- cev. Organizatorji ACWA so na delu in bodo skušali organi- zirati delavce v ostalih neunijs- kih podjetjih. Tu je 25 obla- čilnih delavnic in med temi jih je deset, v katerih delavci še ni- so organizirani. V vseh teh na- povedujejo stavke, ako firme ne bodo priznale unije. Delavci pri Siebler Tailoring Co. bodo prvi pozvani v stavko.

Paradoks

— Kje se vaš sinko uči, da je vedno tako umazan?
— V kemični čistilnici.

—Federated Pictures

Montague Norman, predsed-
nik Angleske banke.

Slika kaže skupino senatorjev in kongresnikov v Beli hiši, ko je predsednik Roosevelt podpi-
sal zakon socialnega zavarovanja.

Zaroka na grobu

POVEST
Spisal Mihevc Nace

Drugo jutro je mati prosila Pavleta, naj jo povede na tisti kraj, kjer je poprej ležal njen mož. Predno sta šla, je Pavle povedal Venturini, kam je namenjen. Venturini pa ga je prosil, naj nekoliko počaka, ker da je tudi on z vso družino namenjen, da še enkrat obišče kraj, ki sta mu na njem umrli oba sinova, in že čez pol ure so se vsi odpeljali proti Colnici. Venturini se je jako spoštljivo vedel proti potrti in sivolasi Pavletovi materi. Tudi napram Pavletu je bil nenavadno nežen; že davno ga je tikal in sploh ravnal z njim ko z rodnim sinom.

Pri skali na ovinku so izstopili. Mrzla burja je pihala čez razdrto in opustošeno zemljo — pozorišče nekdanjih krvavih bojev, da so frfotale črne koprene, ki so jih nosile ženske. Venturini je stopil za skalo in se zamislil in ko z duhom odsoten oziral po pušči zemlji. Za njim sta prišla Ada in Pavle, vsak s svojo materjo. Pavle se je ves ta čas, odkar se je zgodila nesreča, nekako izogibal Ade kajti bal se je da bi s svojim vedenjem starcu še bolj ne ranil srca. A ko so bili vsi zbrani za skalo, je Venturini s tresočim se glasom povzel:

"Vidite, tu sem izgubil dva sina." Obrislal si je z robom solzi, ki sta mu zalesketali na očeh. Globoko je zasopel, da je premagal jok, in potem še tiše nadaljeval:

"Vso noč nisem zatisnil očesa. Čudna usoda je hotela, da sem doživel tako starost in izgubil tisto, kar mi je bilo najbolj drago. Edino ti si nam ostala, Ada, in tvoja sreča mi je zdaj prva in najdražja stvar."

Zopet se je prekinil in si brisal solze, ki so mu vrele iz oči. Vse je prevzelo težko ganotje. Venturini je natiem jokala, a Pavle je molče zrl v tla in tudi stežka zadrževal jok. Ob njem je stala mati in se ga držala. Sočutno je gledala Venturini s svojimi drobnimi, do brotljivimi očmi, polnimi življenjske izkušnje in prestopane življenja. Ada je nasproti Pavletu podpirala svojo mater. Dvignila je svoje blede obličje in ga pogledala, a Venturini se je okrenil proti Pavletovi materi in nadaljeval:

"Gotovo že veste, da moja hči ljubi vašega vrlega sinka. Dopustite, da si ga vzame, a meni dovolite, da mi sme biti kakor sin, kajti v tem je njena sreča in moja edina uteha."

Urnika ni takoj odgovorila, marveč se z zbeganim pogledom ozirala zdaj na enega zdaj na drugega.

"Saj veste, da imam tudi jaz samo njega, a branim mu ne, če se imata res tako rada," je naposled spravila iz sebe.

"Nič ne skrbite, Pavle vas gotovo ne bo pustil samo. Napravi naj, kakor hoče, a ljubo bi

mi bilo, če bi ostal pri nas v Padovi, a vi da bi tudi prišli k nam."

"Ne zamerite... tako nenadoma... res ne vem. Premislila bom, pozneje se pogovorimo," je zmedenno jecljala Urnika.

"Prav, tudi prav. Pa stopimo še malo na okrog; rad bi še enkrat videl, kje je umrl ubogi Karlo."

Se nekaj časa so taval po puščobnem bregu, vsak s svojimi mislimi, a proti poldnevu so se vrnili v Kanal.

Popoldne so v gostilniški sobi posedli okrog mize, da se pogovore. Venturini se je odločil, da prepusti trgovino Pavletu in Adi, sam pa da se preseli h gospod Salvadorijevi, kjer bo v miru živel. "Kaj naj sedaj, ko sem star in brez sinov?" je tarna, a Urnikova se ni upirala njegovemu predlogu, da se preseli k Pavletu, saj jo po moževi smrti ni prav za prav nič vezalo na Radovljico. Sklenili so torej, da se Pavle vrne z materjo v Radovljico, proda hišo in uredi vse z gozdarskim uradom, a potem da pride v Padovo za zmerom.

Zvečer so se ločili. Kolodvor je bil skoro prazen, a večer je hladen in meglen. Predno so Venturinijevi sedli v vlak so poljubili Pavleta, Ada pa tudi njegovo mater. Slovo jim je bilo težko, akoprav so vedeli, da se bodo zopet videli že čez kratek mesec ali pa še prej.

Pavle in mati sta ostala sama na postaji. Po odhodu Venturinijevih sta oba začutila nekako pusto in težko praznoto okrog sebe, zato sta nestrno pričakovala vlak, ki je že čez pol ure prisopihal iz Gorice.

EPILOG

Pavle je res prodal hišo, se poslovil od znancev in prijateljev in naposled odpotoval z materjo v Padovo. Najprej sta se nastanila pri gospod Salvadorijevi, dočim je Venturini ostal v svoji hiši, akoravno jo je bil natiem že prepisal na Ado. Pavle se je eno leto z Venturinijevo pomočjo uvajal v trgovino, a po letu dni jo je prevzel popolnoma, se poročil z Ado ter se preselil v Venturinijevo hišo, a onadva sta se preselila k Salvadorijevi, kakor je bilo že v začetku dogovorjeno.

Scalpi je vrnil poneverjeni denar in izginil nekam v južno Italijo, Anita pa je že nekaj časa živela v precej srečnem zakonu z dr. Montellijem, ki se je posvetil odvetništvu. Turatija je gospa Salvadorijeva odpustila iz službe, ostal pa je v Padovi in le premenil gospodarja.

A v Kanal še zdaj vsako leto prihajajo črno oblečeni tuji in dolgo, dolgo jokajo ob veliki grobnici.

KONEC

Frank Heller:

SIBIRSKI BRZOVIAK

(Nadaljevanje.)

Sivozeleni stražnik svobodne države na konju jima je nestrno namignil, naj nadaljujeta svojo pot. Njegov pogled se je ustavil na Brandstedterjevem gostu in obstal je na njem, kakor prikovani. Blaznež si je odpel avtomobilski plašč in pod njim se je videl kot njegova vsakdanja obleka presenetljivi črni triko. Brandstedter je hitro zavil v Portheshaingasse in dalje v Jopengasse.

Niava daleč od svojega stanovanja, — je dejal blaznež. — Če bi me videl zdaj Goldschmidt, bi moja svoboda ne bila mnogo vredna.

Avto se je bil ustavil. — Tu je pisarna Vroblevskega. — Dobro. Ali imaa pri sebi denar in listine?

— Da, toda izplačati nekaj stotisočakov tem-le razbojnikom, ki imamo v pristanišču ladjo in se lahko temu izognem, to je blazno.

— Največja modrost, največja blaznost. Ne govori toliko. Mudi se nam.

Čez dobro uro je zapuščal Brandstedter pisarno trdke Vroblevski. V žepu je imel potrjeno listino, s katero se je tvrdila Vroblevski odredila vsem zahtevam glede zemljišča za ladjedelnico, ki bi jih bila lahko uveljavljala po zakonih svobodne države Gdanska.

Šef tvrdke Vroblevski je pa vtaknil v žep ček na 400.000 mark. Spremil je svojega gosta do vrat s sladkim nasmehom. Brandstedter se je moral premagovati, da ga ni udaril. Njegov okrogli obraz je bil blede in naguban.

Vse zahteve, ki bi jih lahko uveljavljali po zakonih svobodne države Gdanska, — je šepetal svojemu gostu. — A danes ponoči nameravamo...

— A danes ponoči nameravamo napraviti konec svobodni državi Gdansk in odstraniti njene zakone, — je dejal njegov gost. — Hahahah! To je presneto...

prebrisano. Toda blaznež, te noči se lahko zgodil še marsikaj, češar nisi slutil.

Te besede in dolg nos so bile namenjene ravnatelju Vroblevskemu, ki ju je ves zadovoljen opazoval skozi okno. Dolgega nosa se je ustrašil tako, da mu obraz ni več žarel od zadovoljstva.

— H komisarju! — je zaklical blaznež, — požuri se, mudi se nama, požuri se!

III.

Gneča na ulici je postala še hušja. Videli si posebne tipe, ljudi, ki so spadali sicer v siromašni okraj okrog Wallplatz ali Neufahrwasser ali ljudi s kmetov, z veleposestev. Hodilo so po ulicah in se zbirali pred velikimi izložbami. Zdelo se je, da jih mika razbiti jih. Nič kaj radi niso ubogali, ko so stražniki svobodnega mesta kričali: Umaknite se!

Čez Langemarkt je prikoral v hitrem koraku četa angleških mornarjev, namenjena v pristanišče. Oči so jim žarele od nemakega konjaka. S hrupnimi glasovi so prepevali pesem, ki je bil njen refren po vrsti:

Deutscher Weinbrand ueber alles!

Hoo-ray, we sail to-day, hoo-ray, we sail to-day!

Brandstedter se je ozri na svojega spremljevalca.

— Danes odplujejo! A najina edina priča je pobegnila.

Peljala sta se po Langgasse skozi mestna vrata in doli na Graben. Pred veliko patricijsko hišo je Brandstedter ustavil.

— Tu sva, — je dejal. Toda...

— Nobenega toda. Anglija je včasih pustila na cedilu svoje zavetnike, toda nikoli se ni prostovoljno umaknila tekmeu. Posodi mi svoja avtomobilska očala.

— Mar hočete v njih pred angleškega komisarja?

biti nikoli dovolj oprezen v svoji obleki.

Blaznež si je skrbno zapel avtomobilski plašč čez črni triko. Oči so mu žarele od radosti. Brandstedter mu je dal svoja avtomobilska očala.

Odšla sta po stopnicah, ki je njih višina zabranila Jakobu I. sockemu, da ni osebno prodal skrivnosti svoje domovine. Komisarjeva sprejemnica je bila v prvem nadstropju. V čakalnici je čakal samo en gost.

Ko je Brandstedter vstopil, je vstal drugi mož z zalisci in v livreji in stopil k njemu. Njegov obraz je bil kakor zgneten iz kavčuga in smehljaj, ki je žarel iz tisočih jamic, kakor iz enakega številca brušenih ploščic. Vprašal je Brandstedterja, kako se piše in kaj bi rad. Brandstedter mu je dal svojo vizitko. Mož v livreji je krikal in se nasmehljal.

— Vaša zadeva?

— Zelo važna politična zadeva.

— A ta gospod?

— Je samo moj prijatelj.

— Prijatelj?

— Da, moj — moj tajnik.

Brandstedter in blaznež sta sedela v kotu pri vratih, kjer je bilo najtemnejše.

Mož v livreji se je vrnil k svojemu stolu. Smehljaj je bil izginil iz njegovega obraza, ki je dobil naenkrat bahaški izraz. Srečo je zrl na moža v avtomobilskem plašču in očalih. Očala so bila potisnjena na čelo, kakor da bi hotel imeti oči proste, toda s tem se je njegov lastnik še bolj maskiral, kakor če bi jih imel na očeh.

Sedel je nepremično, avtomobilski plašč skrbno zapet, in zdelo se je, da ima oči samo za nekaj — za zemljevid nove Evrope. Mož v livreji ni mogel več sedeti. Zdelo se je, da ga muči nekaka misel ali spomin. Vedno znova je vstal, hodil po sobi in si izbiral nove točke, da bi mogel bolj opazovati moža v avtomobilskem plašču. Slednjic se ni mogel več obvladati. Pristopil je in pokazal na naslanjač pri oknu, rekoč:

— Tamle, gospod, se sedi udobneje.

Sir Archibald je prebledel.

— Zvečaji ste Davida in mu zamašili z robcem usta? V svojih petindvajsetih letih službe še nisem doživel kaj takega. Ne, še nikoli. Takoj...

— Ekscelencija, izvolite nama poslušati. Mister David je naš hotel zabraniti pot do vas iz dobrih nagibov. Dokaze imava...

Avtomobilist se je nasmehljal hvaležno, toda odklonilno. Vrata notranje sobe so se odprla. Mož v livreji je privedel Brandstedterjevega predhodnika v sobo.

Vrnil se je samo, da bi začel zopet ogledovati moža v avtomobilskem plašču. In čim bolj ga je gledal, tem bolj se je izpreminjal kavčug na njegovem obrazu v kamen. Brandstedter je postajal nestrpen.

— Kako dolgo sprejema njegova ekscelencija?

— Do ene.

Brandstedter je pogledal na uro. Bilo je dvanajst proč. Brandstedter je vstal, da bi vstopil, toda lakaj ga je zadržal.

— Najprej moramo vprašati, če njegova ekscelencija sprejema, gospod.

Vrnil se je z izrazom obžalovanja na obrazu.

— Njegova ekscelencija je žal baš zaposlena.

Minilo je deset minut. Brandstedter je potegnil iz žepa bankovec za tisoč mark.

— Ali bi ne hoteli vprašati, če njegova ekscelencija sprejema?

Bankovec je izginil v lakajevem žepu. Mož v livreji je odšel in se vrnil.

— Njegova ekscelencija je žal še vedno zaposlena.

Bilo je četrta na eno. Brandstedter ni mogel več mirno sedeti. Lakaj je hodil vedno v ožjih krogih okrog moža z očali. Človek bi mislil, da mu jih hoče strgati.

Minilo je še nekaj minut. Brandstedter je potegnil iz žepa angleški funt.

— Vzemite tole, toda preskrbite mi vstop, — je zaklical. — Recite, da gre za življenje in smrt, za mesto Gdansk.

Mož v livreji se je ustrašil in prenesel svoje zanimanje s tajnika na gospodarja. Ogledal si ga je od nog do glave, potem je pa odšel. Šele pet minut pred eno se je vrnil.

— Obžalujem, gospod, njegova ekscelencija je zaposlena in danes ne bo več prosta.

Besede so mu obtičale v grlu iz dveh razlogov. Eden je bil, da so iskali njegovi pogledi človeka, ki so na njem radi počivali, pa ga niso našli. Drugi in važnejši razlog je bil, da je mož, ki ga je pogrešal, vstopil izza vrat in mu položil obe roki okrog grla rekoč:

— Prav si imel, David, blaznež sem, ki si ga iskal.

Čez pet minut, baš, ko je kazala ura v sprejemnici sira Archibalda Turretta eno minuto čez eno in je bil tajnik sira Archibalda že odpuščen, je zagledala njegova ekscelencija v svoje nepopolno presenečenje, kako vstopata skozi vrata dva nenapovedana gosta. In eden je nosil povrhu še avtomobilski plašč.

IV.

— Gospoda, — je dejal Archibald Turret in se vrnjal.

— Kaj pomeni to? Cas sprejemov je minil.

— Toda jaz čakam že celo uro.

— Kdo pa ste?

— Siegfried Brandstedter, tukajšnji trgovec.

— Niste napovedani.

— Dal sem svojo vizitko slugi. Trikrat sem ga prosil, naj vpraša, če je vaša ekscelencija prosta. In trikrat mi je odgovoril, da ni.

Njegova ekscelencija je namreč bila obvi. Komisar je bil majhen, miščast mož svetlomodrih oči, ki so pričale o dobrodušnosti in neverjetni svojeglavosti.

— Kaj pa pomeni to? Takoj hočem imeti pojasnilo od Davida.

Pritisnil je na gumb. Mož v avtomobilskem plašču ga je pa zadržal z odločno kretnjo.

— To ne bo nič pomagalo. Mister David ta hip ne more priti.

— Ne, ker sedi zvezan v naslanjaču v čakalnici vaše ekscelencije in poskušava asimilirati številko "Morning Posta". To je težko prebavljiva hrana, posebno če jo mora človek požirati skozi zamašeno grlo.

Sir Archibald je prebledel.

— Zvečaji ste Davida in mu zamašili z robcem usta? V svojih petindvajsetih letih službe še nisem doživel kaj takega. Ne, še nikoli. Takoj...

— Ekscelencija, izvolite nama poslušati. Mister David je naš hotel zabraniti pot do vas iz dobrih nagibov. Dokaze imava...

— Teden dni kesneje

Gospod Klein (se pripelje v soboto spet na letovišče). S petnajstimi zavitki obložen stopa iz vagona in ponosno izboči prsareko: Vse sem uredil! (V stanovanju se stisnejo vsi k očetu in razburjeno pričakuje presenečenje.)

Gospa Klein (kaže z roko na kosaro, zašito v vrečo): Kaj imaš to?

Gospod Klein: To so borovnice, ljubica!

Gospa Klein: Borovnice? Kaj mi neki rabijo borovnice?

Pa ne pozabi!

Napisal Aladar Laszlo

Na letoviški postaji stoji vlak. Vse je pripravljeno za odhod; sprevodniki že zapirajo vrata. Vsi oddelki so prenapolnjeni; sami zakonski možje so, ki se prevajajo k oknom, da še poslednji pomahajo v pozdrav ženam in otrokom. Gospod Klein se naslanja na okno, njegova žena in dvojčka Kurt in Elza pa stojijo na sosednem tiru in strmijo molče v očeta. Komaj dvigne postajenačelnik roko — znamenje za odhod — se domišli počitniška trojica različnih važnih stvari, ki jih mora oče do prihodnje sobote za gotovo opraviti.

Gospa Klein: Ne pozabi stopiti k Mary, pa povej teti Rozi, da jo tisočkrat prosim, naj mi na trgu kupi deset kil borovnic za vkuhanje... kozarci za vkuhanje stoje na spodnji polici v shrambi... Micka naj jih pomije... ključ od shrambe je v jedilnici pod uro... Pa sta dva ključa tam. Manjši je za uro...

Kurt: Očka, ne pozabi na moje kolo; bržčas je že popravljen...

Gospa Klein: V knjižni omari boš našel v konverzacijskem leksikonu — knjiga "Doc do Ec" — pergamentni papir od lani...

Elza: Nikar mi ne pozabi prinesiti pol tucata žog za tenis, očka, a boljših kakor onkrat...

Gospa Klein: Pošlji h krznarju po moj kožuh, pa mi ga prinesi v soboto. Prosim te, ne pozabi...

Gospod Klein: Čemu ti bo kožuh v tej vročini?

Gospa Klein: Slehera dama nosi tu zvečer kožuh. Čakaj! Po še to! Precej jutri pojdi k tvojemu Dick in kupi štiri metre onega modro rumenega progastega blaga, ki sem ti ga pred mesecem pokazala v izložbi. Odesi ga h gospe Breuer in ji reci, naj mi sešije pižamo. Bolero naj bo tako položen, kakor ga nosi Ela na tisti pižami, ki si jo je kupila v Opatiji.

(Vlak se je med tem začel počasi premikati; gospa in otroci tečejo spremljaje vlak po sosednem tiru in stresajo še nova naročila.)

Kurt (zažene očetu nogometno žogo, ki jo je doslej stiskal pod pazduho): Očka, mehanik naj mi zakrpa še žogo! (Žoga zadene v šipo in jo zdrobi. V oddeku se vse zgane, neki sopotnik kliče na pomoč, drugi energično zahteva sprevodnika.)

Gospa Klein: Nikar mi ne pozabi... (Zdi se, da se mož briga za črepinje, zakaj z glavo je obrnjen v oddelek in se glasno pogaja z dvema sopotnikoma.) Mene zdaj poslušaj!... Stiskalnico za limone prinesi s seboj, sicer si ne moremo pripravljati limonade!

Gospod Klein: Kakšno stiskalnico?

Gospa Klein: Tudi gospa Breuer tako pravi. Za čigavo domačo obleko torej gre?

Gospa Klein: O domači obleki živ krst ni govoril. Naročila sem ti, da mi daš sešiti pižamo! Tako, kakor jo je lani Ela iz Opatije prinesla.

Gospod Klein: Saj vendar že dve leti ne govoriš z Elo...

Gospa Klein: Kljub temu lahko kopiram njeno pižamo! (Strogo in nič dobrega ne obetajoče gleda na drugi zavitek.) Nu, in kaj je to?

Gospod Klein: Leksikon!

Gospa Klein: Kakšen leksikon?

Gospod Klein: Saj ni ves! Samo zvezek "Doc do Ec", kakor si si ga želela.

Gospa Klein: Grom in peklo! Rekla sem ti samo, da je v tem zvezku pergamentni papir od lani. Za borovnice! (Vzame pergament iz leksikona.) Borovnice in pergamentni papir mi prineseš na letovišče! Be...

Novo trgovsko poslopje Švedske zadrzne organizacije, stalo \$3.000.000.

Gospod Klein: Rekla si mi, naj Elo poprosim za borovnice.

Gospa Klein (usplo): Elo? Že dve leti sem srpta s to gosjo!

Gospod Klein: Ona je prav istega mnjenja. Nič dolgo se nisem z njo prepiral; šel sem sam na trg in kupil borovnice.

Gospa Klein: Prosila sem te vendar, da pojdeš k Mary in naprosiš teto Rozo, naj mi kupi borovnice za vkuhanje. Ele sploh omenila nisem. Še manj pa to, da bi borovnice ti semkaj prinesel.

Gospod Klein: To bo pa menda držalo, da naj sešije gospa Breuer domačo obleko po vzorcu Maryne iz Opatije?

Gospa Klein: Ludvik, omedlela bom! Kdaj za pet ran božjih je pa bila Mary v Opatiji?

Gospod Klein: Mary se je tu di čudila.

Gospa Klein: Mary tudi k Breuerji šivat ne nosi!

Gospod Klein: Tudi gospa Breuer tako pravi. Za čigavo domačo obleko torej gre?

Gospa Klein: O domači obleki živ krst ni govoril. Naročila sem ti, da mi daš sešiti pižamo! Tako, kakor jo je lani Ela iz Opatije prinesla.

Gospod Klein: Saj vendar že dve leti ne govoriš z Elo...

Gospa Klein: Kljub temu lahko kopiram njeno pižamo! (Strogo in nič dobrega ne obetajoče gleda na drugi zavitek.) Nu, in kaj je to?

Gospod Klein: Leksikon!

Gospa Klein: Kakšen leksikon?

Gospod Klein: Saj ni ves! Samo zvezek "Doc do Ec", kakor si si ga želela.

Gospa Klein: Grom in peklo! Rekla sem ti samo, da je v tem zvezku pergamentni papir od lani. Za borovnice! (Vzame pergament iz leksikona.) Borovnice in pergamentni papir mi prineseš na letovišče! Be...

Gospod Klein: Rekla si mi, naj Elo poprosim za borovnice.

Gospa Klein (usplo): Elo? Že dve leti sem srpta s to gosjo!

Gospod Klein: Ona je prav istega mnjenja. Nič dolgo se nisem z njo prepiral; šel sem sam na trg in kupil borovnice.

Gospa Klein: Prosila sem te vendar, da pojdeš k Mary in naprosiš teto Rozo, naj mi kupi borovnice za vkuhanje. Ele sploh omenila nisem. Še manj pa to, da bi borovnice ti semkaj prinesel.

Gospod Klein: To bo pa menda držalo, da naj sešije gospa Breuer domačo obleko po vzorcu Maryne iz Opatije?

Gospa Klein: Ludvik, omedlela bom! Kdaj za pet ran božjih je pa bila Mary v Opatiji?

Gospod Klein: Mary se je tu di čudila.

Gospa Klein: Mary tudi k Breuerji šivat ne nosi!

Gospod Klein: Tudi gospa Breuer tako pravi. Za čigavo domačo obleko torej gre?

Gospa Klein: O domači obleki živ krst ni govoril. Naročila sem ti, da mi daš sešiti pižamo! Tako, kakor jo je lani Ela iz Opatije prinesla.

Gospod Klein: Saj vendar že dve leti ne govoriš z Elo...

Gospa Klein: Kljub temu lahko kopiram njeno pižamo! (